

احوال و عملکرد سلف صالح در ماه مبارک رمضان

تهیه و تنظیم از

محمد ملازاده

عنوان کتاب: احوال و عملکرد سلف صالح در ماه مبارک رمضان
تهیه و تنظیم: محمد ملازاده
موضوع: مواعظ و حکمت‌ها - روزه‌داری سلف صالح
نوبت انتشار: اول (دیجیتال)
تاریخ انتشار: خرداد (جوزا) ۱۳۹۶ هـ ش - رمضان ۱۴۳۸ هـ ق
منبع: کتابخانه قلم www.qalamlib.com

این کتاب از سایت کتابخانه قلم دانلود شده است.

www.qalamlib.com

book@qalamlib.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.qalamlib.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaiislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

محتوای این کتاب لزوماً بیانگر دیدگاه سایت کتابخانه قلم نمی‌باشد؛ بلکه بیانگر دیدگاه نویسنده آن است.

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

مقدمه	۱
مختصری از احکام روزه	۴
تعریف روزه و تاریخ تشریح آن	۴
بعضی از حکمت‌های روزه	۵
ثبوت حلول ماه رمضان	۵
شروط واجب شدن روزه	۶
عذرهای روزه خواری عبارتند از	۶
ارکان روزه	۶
برخی از آداب روزه	۷
برخی از ویژگی‌های ماه رمضان	۸
احوال و عملکرد سلف صالح در ماه رمضان	۱۳
۱- روزه	۱۳
۲- قیام رمضان (نماز تراویح)	۱۷
۳- صدقه	۲۰
۴- تلاوت قرآن مجید	۲۶

-
-
- ۵- نشستن در مسجد تا طلوع خورشید..... ۲۹
- ۶- اعتکاف ۳۰
- ۷- عمره ۳۱
- ۸- پی‌گیری و جستجوی شب قدر ۳۲
- ۹- ذکر، دعا و استغفار فراوان ۳۶
- حسن ختام ۳۸
- لهو و لعب در ماه رمضان ۴۰
- رمضان ماه انقلاب و تحوّل ۴۲
- توصیه‌های رمضان‌ی ۴۸

مقدمه

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا
أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ
طَعَامُ مَسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ
إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى
لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ
فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ
بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمْ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ
عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾﴾ [البقرة: ١٨٣-١٨٥].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما فرض شده همانگونه که بر
کسانی که پیش از شما بودند فرض شده بود، تا باشد که پرهیزکار شوید.
(روزه) در روزهایی معدود و اندکی است، پس هر کس از شما که بیمار یا
مسافر باشد، (به اندازه آن روزهایی که افطار کرده) تعدادی از روزهای دیگر
(روزه بگیرد). و بر کسانی که توانائی آن را ندارند؛ لازم است کفاره بدهند،
(و کفاره) خوراک دادن به مسکینی می‌باشد، و هر کس که به میل خود
(بیشتر) نیکی انجام دهد پس آن برای او بهتر است، و اگر بدانید روزه
گرفتن برای شما بهتر است. ماه رمضان همان ماهی که در آن قرآن فرو
فرستاده شده است تا مردم را راهنمایی کند و نشانه‌ها و آیات روشنی از
ارشاد (به حق و حقیقت) باشد و (میان حق و باطل در همه‌ی ادوار)

جدایی افکند. پس هر که از شما (فرا رسیدن) این ماه را دریابد، باید که آن را روزه بگیرد. و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد (می‌تواند از رخصت استفاده کند و روزه نگیرد و) چندی از روزهای دیگر را (به اندازه‌ی آن روزها روزه بدارد). خداوند آسایش شما را می‌خواهد و خواهان زحمت شما نیست، و تا تعداد (روزهای رمضان) را کامل گردانید و خدا را بر اینکه شما را (به احکام دین که سعادتتان در آن است) هدایت کرده است، بزرگ دارید و تا اینکه (از نعمت‌های او) سپاسگزاری کنید».

«عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ»^۱.

از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده گوید: رسول خدا ﷺ فرمود: «خداوند ﷻ فرموده است: تمامی اعمال بنی آدم برای خود او است جز روزه، چرا که روزه تنها برای من است و فقط من پاداش آن را می‌دهم».

«عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ الصِّيَامُ: أَيُّ رَبِّ مَنَعْتَهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ. وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: مَنَعْتَهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ. قَالَ: فَيُشَفِّعَانِ»^۲.

ترجمه: از عبد الله بن عمرو رضی الله عنه روایت شده می‌گوید: رسول خدا ﷺ فرمود: «روزه و قرآن در روز قیامت برای بنده (ی خدا) شفاعت خواهند

۱- متفق علیه.

۲- احمد و نسائی. [مؤلف]

آلبانی در صحیح الجامع (۷۳۲۹) آن را صحیح قرار داده است. [مصحح]

کرد، روزه می‌گوید: پروردگارا، من او را در روز از خوردن و آشامیدن منع کردم پس مرا شفیع او قرار بده. قرآن نیز می‌گوید: پروردگارا، من او را در شب از خواب و استراحت منع کردم، مرا شفیع او قرار بده، پس هردو شفیع او خواهند گردید».

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ مُحَمَّدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا كَثِيرًا.. أما بعد:

برادران و خواهران ایمانی، درود و سلام و رحمت خداوند بر شما و این بنده‌ی حقیر و جمیع مؤمنان و موحدان باد.

عزیزان در آستانه‌ی حلول ماه مبارک رمضان (ماه نزول قرآن، ماه مهمان خدا و مهمانی خدا، ماه گشوده‌شدن درهای رحمت الهی و بسته شدن درهای دوزخ و عذاب) قرار گرفته‌ایم، فرا رسیدن این ماه مبارک را به همگان تبریک و تهنیت عرض می‌کنم. از خداوند خواستارم من و شما را در منزلگه رحمت خویش (بهشت جاویدان) با هم جمع گرداند.

در طلوعه‌ی این ماه پرفیض و برکت، این هدیه‌ی متواضعانه را به شما برادر و خواهر دینیم تقدیم می‌نمایم، به امید اینکه ضمن پذیرش آن، پیام و رسالت معنوی آن را آویزه‌ی گوش و جان خود قرار داده و در هنگام اعتکاف و خلوت با خدای مَنان این بنده‌ی حقیر سراپا تقصیر محتاج دعا را از ته دل دعای خیر نمایید.

مختصری از احکام روزه

تعریف روزه و تاریخ تشریح آن

روزه که در لغت به معنای امساک، و در اصطلاح فقه به معنی: امساک از تناول مفطرات از طلوع فجر تا غروب خورشید - همراه با نیت - است؛ در سال دوم هجری بعد از نزول آیهی ۱۸۳ سورهی البقره بر مسلمانان واجب گردیده است. و دلیل بر مشروعیت آن قرآن و سنت است.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ [البقرة: ۱۸۵]. «ماه رمضان است (ماهی) که قرآن در آن نازل شده است، (کتابی) که راهنمای مردم است، و (در بردارنده) نشانه‌ها و دلایل آشکار و روشن از هدایت و جدا کننده‌ی حق از باطل است. پس هر کس از شما این ماه را (در حضر) دریابد، باید که آن را روزه بدارد».

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسِ شَهَادَاتٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ.^۱

«از عبد الله بن عمر رضی الله عنهما روایت شده که می‌گوید: رسول خدا صلی الله علیه و سلم فرمود: «دین اسلام بر پنج پایه بنا شده است: شهادت بر اینکه خدایی جز الله وجود ندارد و محمد صلی الله علیه و سلم فرستاده‌ی خدا است و اقامه‌ی نمازهای (پنج گانه) و دادن زکات (اموال) و روزه‌ی ماه رمضان و حج خانه‌ی خدا».

۱ - صحیح البخاری، حدیث شماره (۸) و صحیح مسلم حدیث شماره (۱۶).

حکم تارک روزه: از آنجا که روزه یکی از ارکان اسلام است، به اتفاق همه‌ی علما، منکر وجوب آن کافر است؛ ولی اگر به وجوب آن اعتقاد داشته باشد اما از سر تنبلی از روزه گرفتن خودداری ورزد، فاسق تلقی می‌شود.

بعضی از حکمت‌های روزه

- ۱- روزه‌ی صحیح، دل فرد مؤمن را برای مراقب‌دانستن خداوند، بیدار نگه می‌دارد.
- ۲- ماه رمضان یکی از مقدّس‌ترین ماه‌های سال است که خداوند از بندگان می‌طلبد آن را با عبادت زنده نگه دارند.
- ۳- سیری و پرخوری قساوت قلب و حالت طغیان بوجود می‌آورد که روزه از بروز آن جلوگیری می‌کند.
- ۴- روزه روحیه‌ی ترحم و تعاطف را در میان مسلمین و در جامعه‌ی اسلامی بر می‌انگیزد و...

ثبوت حلول ماه رمضان

حلول ماه رمضان به یکی از دو طریق زیر ثابت می‌شود:

الف - رؤیت هلال در شب سی‌ام ماه شعبان.

ب - کامل گشتن سی روز ماه شعبان.

دلیل این امر هم روایت متفق علیه است که می‌فرماید: «صُومُوا لِرُؤْيَيْتِهِ

وَأَفْطَرُوا لِرُؤْيَيْتِهِ، فَإِنْ غُيِبَ عَلَيْكُمْ: فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ».^۱

۱- صحیح بخاری (۱۹۰۹). [مصحح]

ترجمه: «اگر هلال را رؤیت کردید روزه بگیرید، و اگر (در آخر ماه رمضان) هلال را رؤیت کردید افطار کنید و از گرفتن روزه دست بردارید و اگر بر شما پوشیده شد (و آسمان ابری بود) سی روز ماه شعبان را کامل کنید».

شروط واجب شدن روزه

- ۱- مسلمان بودن، روزه بر کافر واجب نیست.
- ۲- مکلف بودن، روزه بر غیر بالغ، دیوانه و بیهوش واجب نیست.
- ۳- معذور نبودن، روزه بر مریض و مسافر و دارای هر عذر دیگر شرعی واجب نیست.

عذرهای روزه خواری عبارتند از

- ۱- مریض و مسافر بودن.
 - ۲- سفر طولانی که کم‌تر از ۸۳ کیلومتر نباشد.
- شرایط صحت روزه سه چیز است. اسلام، عقل و خالی بودن از اعذار مانعه.

ارکان روزه

روزه دو رکن اساسی دارد که هر یک از این دو رکن دارای شروطی هستند به شرح زیر:

- ۱- نیّت که سه شرط دارد: «تبیّت» (یعنی باید در شب نیت بیاورد)، «تعیین» و «تکرار»، که اگر فاقد یکی از این سه شرط باشد [نزد اکثریت علما] روزه باطل است.
- ۲- امساک از مفطرات (وصول چیزی به جوف، قیئ تعمدی، وطئ عمدی، استمناء، حیض و نفاس، جنون و ارتداد، از اول فجر تا مغرب). در صورت حصول یکی از امور فوق روزه باطل است.

برخی از آداب روزه

این آداب از سنن روزه بشمار می‌آیند و جزو واجبات نیستند.

۱- تعجیل در افطار.

۲- سحری.

۳- تأخیر در سحری.

۴- ترک سخن گناه.

۵- اغتسال از جنابت قبل از فجر.

۶- ترک فصد و حجامت.

۷- دعا هنگام افطار: «اللَّهُمَّ لَكَ صُومْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ»^۱.

«خداوندا، برای تو روزه گرفتم و بر روزی تو افطار نمودم».

۸- افطاری دادن به روزه‌داران.

۹- صدقه دادن و تلاوت قرآن.

این بود خلاصه‌ای از احکام فقهی روزه، که به عنوان زمینه‌ساز و هموارکننده‌ی عبادت مهم روزه‌داری، و مقدمه‌ای برای تبعیت از سلف، که در اطاعت از نصوص تحقق واقعی و نمود عینی می‌یابد، بدان پرداختیم.

و حال به امید اقتدا و تأسی به منهج و روش و سلوک سلف صالح به بحث احوال آن‌ها در رمضان می‌پردازیم.

۱- آلبانی در السلسلة الضعیفة (۶۹۹۶) می‌گوید: منکر جدا. شوکانی در نیل الأوطار

(۳۰۱/۴) می‌گوید: إسناده ضعیف است. ابن حجر عسقلانی در التلخیص الحبیر

(۸۰۱/۲) می‌گوید: مرسل و اسنادش ضعیف است و ابن قیّم در زاد المعاد (۴۹/۲)

می‌گوید: ثابت نیست. [صحح]

برخی از ویژگی‌های ماه رمضان

خداوند متعال در مقام توصیف ماه رمضان می‌فرماید: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾ [البقرة: ۱۸۵]. «ماه رمضان است (ماه‌ی) که قرآن در آن نازل شده است، (کتابی) که راهنمای مردم است، و (در بردارنده) نشانه‌ها و دلایل آشکار و روشن از هدایت و جدا کننده‌ی حق از باطل است. پس هر کس از شما این ماه را (در حضر) دریابد، باید که آن را روزه بدارد».

آری برادر و خواهر ایمانی، خداوند منان ماه مبارک رمضان را بوسیله‌ی مجموعه‌ای از امتیازات و فضایل بر سایر ماه‌ها برتری بخشیده است که بطور مختصر و فهرست‌وار به شرح برخی از آن‌ها می‌پردازم.

۱- در این ماه فرشتگان در طول روز تا هنگام افطار دائماً برای فرد روزه‌دار از خداوند طلب آمرزش می‌کنند.

استغفار ملائک برای روزه‌داران - از خداوند می‌طلبیم تا ما را از جمله‌ی روزه‌دارانی قرار دهد که ملائکه برای آنان طلب مغفرت می‌کنند - و این در احادیث فراوانی به اثبات رسیده است که از جمله می‌توان به این حدیث حسن اشاره کرد: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الْمُتَسَحِّرِينَ»^۱؛ «خدا و ملائکه بر کسانی که سحری می‌خورند درود می‌فرستند».

۱- آلبانی در صحیح الموارد (۷۲۸) می‌گوید: حسن است. [مصحح]

و ملائکه نیز برای روزه‌داران استغفار می‌کنند و از خدا برای روزه‌داران قبولی روزه و هدایت می‌خواهند.

۲- صدور فرمان و دستور خداوند به بهشت تا خود را برای استقبال از بندگان صالح و مؤمن بیاراید و همچون عروس عذراء در انتظار آنان باشد.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَ أَوَّلَ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَادَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رِضْوَانَ خَازِنِ الْجَنَّةِ يَقُولُ: يَا رِضْوَانُ، فَيَقُولُ: لَتَيْبِكَ وَسَعْدَيْكَ، فَيَقُولُ: زَيْنِ الْجَنَّةِ لِلصَّائِمِينَ وَالْقَائِمِينَ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ لَا تُعْلِقُهَا حَتَّى يَنْقُضِي شَهْرَهُمْ»^۱.

ترجمه: «از انس بن مالک روایت شده که گفت: شنیدم که رسول خدا ﷺ می‌گفت: «چون اولین شب از ماه رمضان فرا رسد خداوند رضوان (دربان بهشت) را بانگ می‌زند و می‌گوید: ای رضوان، او هم گوید: گوش بفرمانم. خداوند می‌فرماید: بهشت را برای روزه‌داران و قائمان به نماز تراویح از امت محمد ﷺ مزین گردان، و تا پایان ماه رمضان در آن را مبنده».

۱- العقيلي در الضعفاء الكبير (۱۳۸/۳) می‌گوید: در سندش عباد بن عبدالصمد أبو معمر وجود دارد که احادیثش منکر است. ذهبی در تاریخ الإسلام (۱۹۷/۱۱) می‌گوید: منکر است. العيني در عمدة القاري (۳۸۴/۱۰) می‌گوید: منکر است و بخاری و ابوحاتم می‌گویند که عباد بن عبدالصمد منکر الحدیث است. آلبانی با الفاضلی نزدیک به آن در ضعیف الترغیب (۵۹۴) آن را آورده و می‌گوید: موضوع است. [مصحح]

۳- به زنجیر کشانده شدن شیاطین در این ماه پر برکت:

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّهُ ذَكَرَ رَمَضَانَ فَقَالَ: فِيهِ تُصَفَّدُ الشَّيَاطِينُ»^۱.

ترجمه: از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول خدا صلی الله علیه و آله در حالی که از رمضان صحبت می کرد فرمود: «در این ماه شیاطین به زنجیر کشانده می شوند».

۴- درهای بهشت باز می شوند و درهای دوزخ بسته می گردند:

«عن أنس بن مالك رفعه، سمعت رسول الله ﷺ يقول: هذا شهر رمضان جاء [تُفْتَحُ] فِيهِ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَتُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ النَّارِ، وَتُغْلَى فِيهِ الشَّيَاطِينُ، مَنْ (أَدْرَكَ) رَمَضَانَ وَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِيهِ فَمَتَى يُغْفَرُ لَهُ؟»^۲.

ترجمه: «از انس بن مالک رضی الله عنه بصورت مرفوع، گفت، شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمود: این ماه رمضان است که فرا رسیده، در آن درهای آسمان باز و درهای جهنم بسته می شوند و شیاطین به زنجیر کشیده می شوند، کسی که رمضان او را دریابد و برایش استغفار نکند کی مورد غفران واقع می شود؟»

۵- شب قدر که ثواب عبادت در آن، بیشتر از هزار ماه عبادت است، در ماه رمضان واقع است.

۱- در صحیح مسلم (۱۰۷۹) آمده است: «إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فَتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ، وَصَفَّدَتِ الشَّيَاطِينُ»؛ «هنگامی که ماه رمضان بیاید، درهای بهشت باز می شود و درهای دوزخ بسته می گردد، و شیاطین به غل و زنجیر کشیده می شوند».

۲- قسمت اول روایت صحیح است؛ آلبانی در صحیح نسائی (۲۱۰۵) آن را صحیح قرار داده است. اما قسمت آخر حدیث که می گوید: «وَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِيهِ فَمَتَى يُغْفَرُ لَهُ» ضعیف است؛ البوصیري در إتحاف الخيرة المهرة (۶۹/۳) می گوید: سندش ضعیف است. و ابن حجر عسقلانی در المطالب العالیة (۳۹۴/۱) می گوید: ضعیف است. و آلبانی در ضعیف الترغیب (۵۹۳) می گوید: ضعیف است. [مصحح]

﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ [القدر: ۳].

«شب قدر بهتر از هزار ماه است».

۶- بو و رایحه‌ی فرد روزه دار نزد خداوند از بوی مشک و عبیر برتر است.
«خُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ»؛ «همانا بوی دهان روزه‌دار نزد خدا خوشتر از بوی مشک است».

۷- خداوند در آخر ماه رمضان از خطا و گناه روزه‌داران در می‌گذرد.

۸- خداوند در هر شب از شب‌های رمضان گروهی از مسلمانان مستحق دوزخ را مورد عفو قرار می‌دهد.

از جمله‌ی پادشاه‌های روزه را می‌توان در روایت بخاری یافت که از سهل از رسول خدا ﷺ روایت کرده: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ: الرِّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، يُقَالُ: أَيْنَ الصَّائِمُونَ؟ فَيَقُومُونَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، فَإِذَا دَخَلُوا أُعْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ».

ترجمه: «در بهشت دری وجود دارد که ریّان گفته می‌شود، این در مخصوص ورود روزه‌داران است که از آن وارد بهشت می‌شوند، کسی غیر از آنان از این در وارد نمی‌گردد. گفته می‌شود، روزه‌داران کجایند؟ آنان می‌ایستند هیچ احدی غیر از آنان از این در وارد نمی‌شود چون همه‌ی روزه‌داران وارد شدند این در بسته می‌شود و دیگر کسی از آن وارد نمی‌شود.

برادر! خواهر! حال خود بگو: استقبال ما از ماهی با این ویژگی‌ها چگونه باید باشد؟

اشتغال به سرگرمی‌های دنیوی و لهو و لعب و شب‌نشینی‌های غفلت‌آور قلب‌گش؟ یا سستی و تنبلی و تن‌پروری و خواب‌آلودگی و...؟ یا با عزم

راسخ و اراده‌ی فولادین و ایمان صادق به استقبال این سفره‌ی خدا بشتابیم و تمامی ساعات و لحظه‌های آن را بعنوان فرصت و غنیمت تکرار ناگشتنی بشماریم و اوقات و لحظات گرانقدر آن را با ذکر و دعا و نیایش و تلاوت قرآن و کسب فضایل و خیرات و اعتکاف در مساجد و مطالعه و وعظ و ارشاد و مهمان‌نوازی در هنگام افطار و غیره پر نماییم؟

توفیق عبادت و تزکیه و کسب فضایل هرچه بیشتر را برای عموم برادران و خواهران ایمانی از خداوند خواهانم.

احوال و عملکرد سلف صالح در ماه رمضان

آنچه از تتبع احوال و سیره‌ی سلف صالح امت اسلامی برمی‌آید اینکه آنان در ماه مبارک رمضان حال و هوای خاص و ویژه‌ای داشته‌اند و این ماه مبارک را فرصت طلایی برای گرفتن بهره‌ی هرچه بیشتر از خرمن خدا دانسته‌اند؛ به تعبیر دیگر در این ماه مبارک از دنیا و تعلقات آن بریده و به آخرت و لذات آن پیوسته‌اند و بر انجام هرچه بهتر عبادات و کسب هرچه بیشتر خیرات و برکات از این خوان خدا کوشیده‌اند، و اینک برخی از احوال و عمل کرد آنان، باشد که بتوانیم با اقتدا به آنان هم روش و سلوک و رفتار ایشان را زنده نگه بداریم و هم تابعیت عملی خود برای آنان را به اثبات رسانیم و در عمل و رفتار، خلف صالح (نه طالح) آنان باشیم *إن شاء الله*.

۱- روزه

رسول گرامی اسلام محمد مصطفی ﷺ می‌فرماید:

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرَةَ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَتْرُكُ الطَّعَامَ لِشَهْوَتِهِ مِنْ أَجْلِي، وَيَتْرُكُ الشَّرَابَ لِشَهْوَتِهِ مِنْ أَجْلِي. هُوَ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ»^۱.

۱- مسند أحمد و سنن دارمي. آلبنی در صحیح الترغیب (۹۷۸) می‌گوید: صحیح است.

ترجمه: «از ابوهریره روایت شده که رسول خدا ﷺ گفت: خداوند تبارک و تعالی فرموده است: تمامی اعمال (حسنه‌ی) فرزندان آدم ثوابش ده برابر است و می‌تواند تا هفتصد برابر هم باشد جز روزه؛ روزه مخصوصاً برای من است و من پاداش آن را خود می‌دهم غذای مورد اشتهاى خود را بخاطر من رها کرده است. همچنین آشامیدنی مورد اشتهاى خود را بخاطر من ترک نموده است، آری روزه برای من است و من جزای آن را می‌دهم».

و می‌فرماید:

«مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^۱. ایماناً: أي تصديقاً بأنه حق. احتساباً: أي يريد الله وحده لا رؤية الناس. «هر کس از روی ایمان و مخلصانه به خاطر خدا روزه بگیرد گناهان پیشینش مورد عفو و بخشش قرار خواهند گرفت».

بدون شک این ثواب و بهره‌ی فراوان برای کسانی است که علاوه بر خودداری از خوردن و آشامیدن، از ارتکاب گناه نیز خودداری کنند، زیرا رسول بزرگوار اسلام ﷺ فرموده است:

«روی ابوهریره عن النبي ﷺ قال: مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ»^۲.

ترجمه: «کسی که ترک نکند سخن دروغ و عمل به آن را، پس نیست خداوند را نیازی به اینکه وی خوردن و آشامیدن را ترک کند».

و در روایتی که در واقع از جوامع الکلم والحکم نبوی است، آمده که رسول خدا در پاسخ به سوال معاذ ﷺ فرمود:

۱- متفق علیه. بخاری (۳۸) و مسلم (۷۶۰).

۲- بخاری (۱۹۰۳). [مصحح]

عَنْ مُعَاذٍ رضي الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ: «لَقَدْ سَأَلْتُ عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيْسِيرٌ عَلَيَّ مَنْ يَسْرُهُ اللَّهُ عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتُحِبُّ الْبَيْتَ». ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْحَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ تَلَا: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ حَتَّى بَلَغَ: ﴿... يَعْمَلُونَ﴾»، [السجدة: ۱۶-۱۷] ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ، وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ؟» قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَائِكِ ذَلِكَ كُلِّهِ؟» قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ: «كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا»، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، وَإِنَّا لَمُؤَاخِدُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ: «تَكَلَّمْتُكَ أُمَّكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاحِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ»^۱.

ترجمه: از معاذ رضي الله عنه روایت است که: عرض کردم: «ای رسول الله صلی الله علیه و آله! مرا از عملی آگاه کنید که به بهشت داخل کند و از آتش دور سازد، رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: در حقیقت از چیز بسیار بزرگی سوال کردی، و البته بر کسی که الله آن را بر او سهل گرداند، آسان است؛ و آن این که: الله یکتا را به یگانگی بپرستی و هیچ چیز برای او شریک قرار ندهی، و نماز را بر پا داری، و زکات بدهی، روزه [ماه مبارک] رمضان را بگیری، و حج بیت الله را بجای آوری، سپس فرمودند: آیا تو را از همه درهای خیر آگاه نسازم؟ روزه سپری است که از روزه دار محافظت می‌کند، و صدقه، آتش گناه و خطاها را خاموش

۱ - به روایت ترمذی و گفته است: حدیث حسن صحیح است. [مؤلف]
آلبانی در صحیح الترمذی (۲۶۱۶) می‌گوید: صحیح است. [مصحح]

می‌سازد، چنان که آب آتش را خاموش می‌کند، و نماز شخص در دل شب‌ها. سپس این آیه را تلاوت فرمودند: «(یکی از صفات مؤمنان این است که شب) پهلوهایشان از بسترها دور می‌شود (و به عبادت پروردگار می‌پردازند) و پروردگار خود را با بیم و امید به فریاد می‌خوانند، و از چیزهایی که به ایشان داده‌ایم، می‌بخشند. هیچ کس نمی‌داند در برابر کارهایی که (مؤمنان) انجام می‌دهند، چه چیزهای شادی آفرین و مسرت بخشی برای ایشان پنهان و آماده شده است». پس از آن فرمودند: آیا تو را از اساس کارها و پایه و ستون و بالاترین قله آن باخبر نکنم؟ گفتم: بلی ای رسول الله! مرا با خبر کنید، فرمودند: اساس کارها اسلام است، و ستون اسلام نماز، و بالاترین قله آن جهاد در راه الله است، سپس فرمودند: آیا تو را از ملاک و معیار همه این‌ها خبر ندهم؟ گفتم: بلی ای رسول الله! مرا خبر دهید، رسول الله ﷺ زبانشان را گرفتند و فرمودند: این را نگه دار، عرض کردم: ای رسول الله! آیا ما بخاطر آنچه می‌گوییم، مورد بازخواست قرار خواهیم گرفت؟ ایشان ﷺ فرمودند: مادرت به عزایت بنشیند، مگر جز محصولات زبان مردم، چیزی دیگر آن‌ها را بر صورت‌هایشان - یا بر بینی‌هایشان - به داخل آتش می‌اندازد؟! و در روایتی آمده است: آن رسول الله ﷺ قال: «الصَّيَامُ جُنَّةٌ فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَجْهَلُ، وَإِنْ أَمْرٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ - مَرَّتَيْنِ -. وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، يَثْرُكُ طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ وَشَهْوَتُهُ مِنْ أَجْلِ الصَّيَامِ لِي، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا»^۱.

ترجمه: پیامبر خدا ﷺ فرمودند: «روزه سپر است، هر گاه یکی از شما روزه بود فحش ندهد و کارهای جاهلانه نکند و اگر مردی با او جنگید یا او را

فحش داد دو بار بگوید من روزه هستم، قسم به ذاتی که نفس محمد دست اوست، بوی بد دهان روزه دار نزد الله از مشک خوشبوتر است. خوراک، نوشیدنی و شهوتش را به خاطر من ترک می‌کند، روزه مال من است و من جزایش را می‌دهم و هر نیکی ده برابر (تا هفصد) پاداش (جز روزه) دارد».

آری برادر و خواهر ایمانی، بر روزه‌دار لازم و واجب است همزمان با خودداری از خوردن و آشامیدن، سایر اعضایش چون چشم و گوش و زبان و غیره روزه‌دار باشند.

۲- قیام رمضان (نماز تراویح)

یکی از عبادات مسنونه که مسلمانان در ماه رمضان به انجام آن مبادرت می‌ورزد قیام رمضان است، انجام این مراسم، شکوه و عظمت ویژه‌ای به مساجد می‌دهد؛ زیرا مسلمانان بعد از افطاری از هر طرف به سوی مساجد سرازیر شده و بعد از ادای فریضه‌ی عشاء آماده‌ی نماز قیام (سنت تراویح) می‌شوند. نماز تراویح مخصوص رمضان است و در غیر آن اقامه نمی‌شود. علت نامگذاری آن به تراویح این است که بعد از ادای هر چهار رکعت برای استراحت می‌نشینند، نماز تراویح از هشت تا بیست رکعت است که فرد نماز گذار میان هر دو رکعت یکبار سلام می‌دهد. اصل در مشروعیت آن حدیث بخاری و مسلم است که می‌فرماید:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^۱.

ترجمه: از ابوهریره روایت شده که رسول خدا ﷺ فرمود: «هر کس از روی ایمان و اخلاص در ماه رمضان (به ادای نماز تراویح) بایستد، گناهان پیشین او بخشیده خواهد شد».

خداوند متعال در مقام تعریف و تمجید - بهتر بگوییم توصیف - از عباد الرحمن می‌فرماید: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿۱۶﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿۱۷﴾﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۴]. «بندگان خداوند (موسوم به عباد الرحمن) کسانی هستند که متین و متواضعانه و بدون تکبر بر زمین راه می‌روند و هرگاه نادانان آن‌ها را (به لحنی جاهلانه) مخاطب قرار دهند، گویند سلام بر شما، و آن‌ها کسانی هستند که شب را در حال سجده و قیام (نماز) به روز می‌رسانند».

آری قیام اللیل از جمله‌ی عادات - بل عبادات - رسول خدا ﷺ و یاران گرامیش (رضوان الله علیهم اجمعین) بوده است.

امّ المؤمنین عایشه‌ی صدیقه رضی الله عنها می‌فرماید: «نماز شب را ترک مکن چون رسول خدا ﷺ آن را هیچوقت ترک نمی‌کرد و هرگاه مریض می‌شد یا دچار کسالت می‌گردید آن را نشسته ادا می‌کرد».

امیرالمؤمنین عمر بن خطاب رضی الله عنه را عادت بر این بود که، در شب‌ها تا آنجا که می‌توانست نماز سنت می‌خواند و هنگامی که شب به نصف می‌رسید افراد خانواده را بیدار می‌کرد و می‌فرمود: نماز، نماز. بعد این آیه را تلاوت می‌کرد ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَأَصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلَكُ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿۱۳۲﴾﴾ [طه: ۱۳۲]. «خانواده‌ی خود را به گزاردن نماز دستور بده (چرا که نماز مایه‌ی یاد خدا و پاکی و صفای دل و تقویت روح است) و خود نیز بر اقامه‌ی آن ثابت و ماندگار باش. ما از تو روزی نمی‌خواهیم بلکه ما به تو روزی می‌دهیم، سرانجام (نیک و ستوده) از آن (اهل تقوا و) پرهیزگاری است».

ابن عمر رضی الله عنهما آیهی: ﴿أَمِنَ هُوَ قَلْبِنَا عَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ
 الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ
 إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿۹﴾ [الزمر: ۹]. را تلاوت می کرد و بعد می فرمود:
 امیر المؤمنین عثمان بن عفان مصداق عینی و واقعی این آیه است. ترجمه:
 «آیا آن کسی که در اوقات شب سجده کنان و ایستاده به طاعت و عبادت مشغول
 است و (خویشترن را) از (عذاب) آخرت بدور می دارد و رحمت پروردگار خود را
 خواستار می گردد؟ بگو: آیا کسانی که (وظیفه‌ی خود را در قبال خدا) می دانند با
 کسانی که (چنین چیزی را) نمی دانند برابر و یکسانند؟ (هرگز) تنها خردمندان
 (فرق اینان را با آنان تشخیص می دهند و از آن) پند و اندرز می گیرند».

ابن ابی حاتم گوید: دلیل این گفته‌ی ابن عمر در مورد عثمان بن عفان
 این است که وی بعدی شب زنده‌داری می کرد و نماز می خواند که بعضی
 اوقات نزدیک بود همه‌ی قرآن را در یک رکعت تلاوت کند.

علقمه بن قیس می گوید: «یک شب در نزد عبد الله بن مسعود ماندگار
 شدم، از ابتدای شب به تلاوت قرآن و اقامه‌ی نماز و عبادت مشغول گردید و
 همچون قرائت امام در مسجد هنگام امامت با صدای بلند قرآن را تلاوت
 می کرد و این کار را تا پایان شب ادامه می داد و در آخر نماز وتر را
 می خواند».

از سائب بن زید نقل شده که: «قارئ و امام نماز؛ در نمازش سوره‌های
 صد آیه‌ای یا طولانی‌تر را تلاوت می کرد و ماهم پشت سر او در قیام
 می ماندیم و از فرط خستگی برچوب دستی‌هایمان تکیه می کردیم و تنها بعد
 سر زدن سپیده‌ی صبح به خانه‌هایمان برمی گشتیم». الله اکبر..

برادر و خواهر ایمانیم: بیاییم خودمان را با این صالحان که شاگردان مباشر یا غیر مباشر رسول خدا ﷺ و یاران باوفای او (رضوان الله علیهم اجمعین) بودند مقایسه کنیم.

خال محبوبان سیاه و دانه‌ی فلفل سیاه هر دو جان سوزند ولی این کجا و آن کجا ایشان که سلف صالح و مشهود لهم بودند این چنین از خدا می‌ترسیدند ولی ما که از عصر سعادت و تربیت اصیل دور افتادایم و در دام شهوات غلطیده‌ایم چی؟

پس برادر و خواهر، بیاییم ماه رمضان و نماز تراویح را فرصت شماریم تا ان‌شاء الله از زمره‌ی "قائمین رمضان" بشمار آییم.

قال ﷺ: «مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ»^۱.

ترجمه: «هرکس همراه با امام به قیام بایستد، تا امام از نماز منصرف می‌گردد، قیام یک شب تمام برای او نوشته می‌شود».

۳- صدقه

در روایت صحیح آمده است که رسول خدا ﷺ در ماه مبارک رمضان بیش از هر وقت دیگر بسوی انجام خیرات و دادن صدقات روی می‌آورد، او که در همه‌ی اوقات دست و دل بازترین مردم بود، سخاوتش در ماه رمضان به اوج خود می‌رسید و می‌فرمود: «أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ صَدَقَةُ رَمَضَانَ»^۲ «برترین صدقه، صدقه‌ی ماه رمضان است».

۱- شرح عمدة الأحكام [مؤلف].

آلبانی در صحیح ترمذی (۸۰۶) می‌گوید: صحیح است. [مصحح]

۲- آلبانی در ضعیف الجامع (۱۰۲۳) می‌گوید: ضعیف است. [مصحح]

چون رمضان فصل خیرات و ماه عبادات است.
ابن الجوزی این روایت را ضعیف دانسته است.

و در روایت امام بخاری بنقل از ابن عباس آمده است می‌گوید: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ، فَلِ رَسُولِ اللَّهِ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ».

ترجمه: «رسول خدا سخی‌ترین مردم بود و سخاوتش در ماه رمضان به اوج خود می‌رسید آنگاه که جبریل به ملاقاتش می‌آمد و در تمامی شب‌های رمضان به ملاقاتش می‌آمد و قرآن را با او دور و مدارسه می‌نمود. و در واقع رسول الله در سخاوت به نیکی کردن، از باد روانه شده (با باران) سخی‌تر و بخشنده‌تر بود».

زید بن اسلم به نقل از پدرش می‌گوید: از عمر بن خطاب رضی الله عنه شنیدم می‌گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله به ما دستور داد که صدقه بپردازیم، در آن هنگام من مالی داشتم، در دل با خود گفتم من این بار بر ابوبکر پیشی می‌گیرم فوراً اقدام کردم و درست نصف دارایی خود را بعنوان صدقه به نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آوردم، رسول خدا فرمود برای خانواده‌ات چی باقی گزارده‌ای؟ عرض کردم درست مثل این را، اما وقتی ابوبکر آمد و صدقه‌ی خود را به نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آورد، پیغمبر خطاب به او فرمود برای خانواده‌ات چی باقی گزارده‌ای؟ فرمود: خدا و رسولش را، در دل خود گفتم: ای ابوبکر من هرگز و در هیچ چیز بر تو سبقت نخواهم گرفت.

طلحه بن یحیی گوید: ننهام سعدای دختر عوف تعریف می‌کرد و می‌گفت: یک روز طلحه ناراحت و اخم کرده بر من وارد شد. پرسیدم تو را چه شده؟ آیا می‌توانم تو را کمک کنم؟ گفت داراییم فزونی پیدا کرده و این

امر نگرانی مرا برانگیخته است. گفتم آن را بعنوان صدقه میان فقرا تقسیم کن. سعدا می‌گوید: همه‌ی آن را تقسیم کرد، حتی یک درهم از آن را باقی نگذاشت. می‌گوید: بعد سراغ اموال پرداخته شده را گرفته، از خزانه‌دار مبلغ آن را جویا شدم. گفت: مبلغ آن چهار هزار درهم بوده است.

برادر و خواهر ایمانیم، صدقه و خیرات در ماه رمضان دارای خصایص و امتیازاتی است که در هیچ وقت و زمان دیگری بدست نمی‌آید، پس این امتیازات را از دست مده و برای پرداخت صدقه اقدام کن و بر آن حریص باش.

برخی از صورت‌های صدقه:

۱- گرفتن دست فقرا و نیازمندان و طعام دادن به آنان.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حِبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿۸۱﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ﴿۸۲﴾ إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿۸۳﴾ فَوَقَّهْمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّهْمُ نَصْرَةً وَسُرُورًا ﴿۸۴﴾ وَجَزَلْنَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿۸۵﴾﴾ [الإنسان: ۸-۱۲]. «و به [پاس] دوستی [خدا] بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می‌دادند. (به زبان حال، بدیشان می‌گویند) ما برای خشنودی خداست که به شما می‌خورانیم و پاداش و سپاسی از شما نمی‌خواهیم. ما (از عذاب) پروردگاران می‌ترسیم؛ (از عذاب) روز عبوسی سخت که قیامت نام دارد. به همین خاطر خدا [هم] آنان را از آسیب آن روز نگاه می‌دارد و شادابی و شادمانی به آنان ارزانی می‌دارد. و در برابر صبری که نموده‌اند خداوند بهشت و جامه‌ی ابریشمین را به عنوان پاداش به آن‌ها ارزانی می‌کند».

سلف صالح ﷺ بر صدقه و طعام دادن به فقرا بس حریص بوده و آن را بر بسیاری از عبادات تفضیل و برتری می‌دادند، خواه سیر کردن فقیری بوده

باشد یا طعام دادن به برادر صالح و مؤمنی و لازم نیست که فرد سیر شده همواره فقیر و نادار باشد.

رسول خدا ﷺ فرمود:

«عن أنس بن مالك ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ: مَنْ أَشْبَعَ جَائِعًا وَكَسَا عُرْيَانًا وَأَوَى مُسَافِرًا أَعَادَهُ اللَّهُ مِنْ أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^۱.

ترجمه: «هر کس گرسنه‌ای را سیر کند و عریانی (فاقد لباسی) را لباس دهد و مسافری را مکان و جای بدهد، خداوند او را از شداید روز قامت مصون و محفوظ نگه خواهد داشت».

یکی از سلف فرموده است: اگر ده نفر از دوستان را دعوت و آن‌ها را سیر کنم، از نظر من بهتر است از اینکه ده بنده از فرزندان اسماعیل را آزاد نمایم. بسیاری از سلف با اینکه روزه بودند، اما غذای افطاری خود را - در راه خدا - به دیگران می‌دادند؛ از جمله عبد الله بن عمر رضی الله عنهما و داود طائی و مالک بن دینار و احمد بن حنبل رحمهم الله.

عبدالله بن عمر رضی الله عنهما در ماه رمضان فقط با فقرا افطار می‌کرد و اگر احياناً اطلاع پیدا می‌کرد که اهل و عیالش سائلی را ناامید کرده‌اند در مقابل از افطار با آنان خودداری می‌کرد.

۱- این روایت را بروسوی در روح البیان (۱/ ۲۹۵) بدون سند نقل کرده و همچنین قرطبی (التذکره بأحوال الموتی وأمور الآخرة ص: ۵۹۶) از أبو هدیة إبراهیم بن هدیة روایت کرده می‌گوید: حدیثنا أنس بن مالك ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ: «مَنْ أَشْبَعَ جَائِعًا وَكَسَا عُرْيَانًا وَأَوَى مُسَافِرًا أَعَادَهُ اللَّهُ مِنْ أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ» این حدیث موضوع و ساختگی است به علت این که راوی از انس بن مالك متهم به دروغ است. [مصحح]

و در میان سلف کسانی وجود داشتند که به دیگران افطاری می‌دادند و به خدمت آن‌ها می‌ایستادند و خود گرسنه می‌ماندند، امام حسن بصری و عبدالله بن مبارک را می‌توان از جمله‌ی این افراد برشمرد.

ابو سوار عدوی فرموده: مردانی از طایفه‌ی بنی عدی در این مسجد نماز می‌خواندند که هرگز به تنهایی اقدام به تناول طعام (افطاری) نمی‌کردند، اگر کسانی می‌یافتند که با آن‌ها هم سفره شوند غذای خود را با آن‌ها تناول می‌کردند، و گرنه خوراک خود را به مسجد می‌آوردند و با مردم مقیم در آن تناول می‌کردند.

عزیزان! طعام دادن به فقرا عبادتی است که از آن عبادت‌های دیگری چون ترحم، مهر و محبت با برادران ایمانی، و نیز تسخیر قلوب آن‌ها نشأت می‌گیرد که باعث دخول بهشت و سعادت ابدی خواهد گردید.

رسول الله ﷺ فرمود: «لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْوه تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ».^۱

ترجمه: «به بهشت وارد نمی‌شوید تا از ایمان بهرمنند نباشید و از ایمان بهرمنند نمی‌شوید مگر اینکه همدیگر را دوست داشته باشید. دوست دارید چیزی را بشما بگویم اگر آن را در میان خود انجام دهید همدیگر را دوست خواهید داشت؟ سلام کردن را در میان خود رواج دهید».

۲- افطاری دادن به روزه‌داران:

در حدیث صحیح روایت شده که رسول خدا ﷺ فرمود: «رُويَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَنْ أَفْطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا».^۲

۱- صحیح مسلم (۵۴).

۲- آلبانی در صحیح ترمذی (۸۰۷) آن را صحیح قرار داده است. [مصحح]

ترجمه: «هر کس در رمضان روزه‌داری را افطاری دهد، همانند اجر او برایش در نظر گرفته خواهد شد، بدون اینکه (زراهی) از اجر روزه‌دار را بکاهد».

در حدیث روایت شده از سلمان فارسی آمده است: «مَنْ فَطَرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ لَهُ مَغْفِرَةٌ لِدُنُوبِهِ وَعِتْقٌ رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ، وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ كُلُّنَا نَحْدُ مَا نَفْطُرُ الصَّائِمَ، قَالَ: يُعْطِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذَا الثَّوَابَ مَنْ فَطَرَ صَائِمًا عَلَى مَذْقَةِ لَبَنٍ أَوْ تَمْرَةٍ أَوْ شَرِبَةِ مَاءٍ، وَمَنْ أَشْبَعَ صَائِمًا سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ حَوْضِي شَرِبَةً لَا يَظْمَأُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ»^۱.

ترجمه: «هر کس که روزه داری را در آن (منزلش یا مسجد) افطاری دهد، باعث بخشوده شدن گناهان و آزادیش از آتش دوزخ خواهد شد؛ و برای وی پاداشی چون پاداش روزه‌دار خواهد بود، در حالیکه چیزی از پاداش روزه‌دار نمی‌کاهد. گفتیم: ای رسول خدا، همه‌ی ما توانایی طعام دادن به روزه‌داران را نداریم. رسول خدا فرمود: خداوند این پاداش را به کسانی اعطا می‌کند که حتی یک جرعه شیر یا یک دانه خرما یا یک لیوان آب را به روزه‌داری دهد، و کسی که روزه‌داری را آب دهد خداوند او را از حوض من آبی می‌دهد که هرگز - تا زمانیکه وارد بهشت می‌شود - تشنگی را نخواهد چشید».

۱ - صحیح ابن خزيمة، ح (۱۸۸۷). آلبانی در السلسلة الضعيفة (۸۷۱) می‌گوید: ضعیف

۴- تلاوت قرآن مجید

برادر و خواهر عزیزم، در این قسمت رساله، دو صفت از صفات سلف صالح را به شما یادآوری می‌کنم، باشد که این دو صفت را با تمرین فراوان در خود پرورش دهیم و ان شاء الله از آن‌ها بهره‌ی وافر و شایان ببریم.

الف - تلاوت فروان قرآن کریم.

ب- گریه به هنگام تلاوت قرآن یا گوش فرا دادن به آن، از روی خشوع و تواضع برای خدای منان.

و اینک توضیحی مختصر پیرامون هریک از این دو صفت.

صفت اول تلاوت: رمضان ماه نزول قرآن است، پس ای بنده‌ی خدا در این ماه هرچه بیشتر قرآن را تلاوت کرده در آن تدبیر بورز، زیرا سلف صالح (رضوان الله علیهم) در این ماه عنایت ویژه‌ای به قرآن و تلاوت و تدبیر در آن داشته‌اند. در حدیث صحیح آمده است که جبریل امین در این ماه قرآن را از اول تا آخر با رسول خدا ﷺ مرور می‌کرد.

خلیفه‌ی سوم عثمان بن عفان رضی الله عنه در طول ماه مبارک رمضان هر شبانه روز یکبار قرآن را ختم می‌کرد.

برخی از سلف در هر سه شبانه روز کل قرآن را یکبار در نماز تراویح ختم می‌کردند، و برخی در ده روز و برخی در یک هفته آن را ختم می‌کردند، در برخی از روایات آمده است که تعدادی از سلف کل قرآن را در یک شب در نماز تراویح ختم کرده‌اند (البته صحت این روایت منوط به این است که فرد همه‌ی قرآن را از حفظ داشته باشد و بدون تلاوت آن را در ذهنش مرور سریع کرده باشد وگرنه تلاوت کل قرآن در یک شب امکان ندارد). برخی بیشتر اوقات شبانه روز خود را به تلاوت قرآن سپری می‌کردند.

گویند: امام شافعی در ماه رمضان شصت بار قرآن را تلاوت می‌کرد.

اسود در هر دو شب رمضان قرآن را یکبار ختم می‌کرد.

قتاده در طول سال هر هفته یکبار قرآن را تلاوت می‌کرد و در ماه رمضان هر شبانه روز یک بار آن را ختم می‌کرد و در دهه‌ی آخر رمضان هر شب یکبار آن را ختم می‌کرد.

زهری در ماه رمضان برای استماع حدیث در مجالس علما می‌نشست و بعد از فراغت از آن، به تلاوت قرآن روی می‌آورد.

سفیان ثوری را در ماه رمضان عادت چنین بود که از مردم خدا حافظی می‌کرد و به قرآن روی می‌آورد.

ابن رجب حنبلی گوید: نهی از ختم قرآن در مدت زمان کم‌تر از سه روز برای اوقات عادی و همیشگی سال است و ماه رمضان از آن مستثنی است، اما در اوقات مفصله چون رمضان و شب‌های قدر و اماکن فاضله چون مکه و مدینه و... ضروری است که قرآن بیشتر از حد معمولی تلاوت شود تا از فضیلت زمان و مکان بهره‌ی هرچه بیشتر اخذ گردد و بایستی این اوقات چون غنیمت تلقی شوند. این سخن فرموده‌ی احمد بن حنبل و اسحاق بن راهویه و غیر ایشان است و عمل بسیاری از علمای سلف بر آن بوده است.

صفت دوم گریه به هنگام تلاوت قرآن

سلف صالح قرآن را مانند اشعار، سریع و بدون تدبر و فهم تلاوت نمی‌کردند. بلکه دل‌ها را به وسیله‌ی کلام خدا به حرکت و گریه می‌انداختند و بر آن‌ها اثر می‌نهادند.

در صحیح بخاری از عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه آمده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: قرآن بر من تلاوت کن، عرض کردم من آن را بر تو تلاوت کنم در حالی که بر تو فرود آمده است؟! فرمود دوست دارم آن را از زبان غیر خود بشنوم.

ابن مسعود می‌گوید: سوره‌ی نساء را تا آیه‌ی: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ [النساء: ۴۱]. بر او تلاوت کردم، فرمود کافی است. بر او نظر افکندم، دیدم اشک از چشمانش جاری است. ترجمه: «(ای محمد! حال اینان) چگونه خواهد بود بدانگاه که از هر امتی گواهی (از پیغمبران برای شهادت بر قوم خود) بیاوریم و تو را (نیز بعنوان) شاهدی بر اینان بیاوریم؟».

امام بیهقی به نقل از ابو هریره رضی الله عنه روایت می‌کند، وقتی که آیه‌ی: ﴿أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿۵۹﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿۶۰﴾ [النجم: ۵۹-۶۰]. «آیا از این سخن تعجب می‌کنید و در شگفت می‌افتید؟ و آیا می‌خندید و گریه نمی‌کنید؟» فرود آمد، اهل صُفّه به گریه افتادند و اشک بر گونه‌هایشان جاری شد. وقتی رسول خدا این وضعیت را دید، ایشان را بر این کار تشجیع کرد و خود نیز با آن‌ها گریست و فرمود هر کس از خوف خدا گریه کند هرگز وارد جهنم نخواهد شد.

عبدالله فرزند حضرت عمر رضی الله عنه سوره‌ی مطففین را تا آیه‌ی: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [المطففین: ۶]. «روزی که مردم در مقابل پروردگار جهانیان خواهند ایستاد» تلاوت کرد، به حدی گریست که از فرط گریه نعش بر زمین شد و نتوانست قرائت را دنبال کند.

از مزاحم بن زفر منقول است می‌گفت: باری سفیان ثوری نماز مغرب را برای ما به امامت خواند تا به آیه‌ی: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ۵] رسید به حدی گریست که قرائتش قطع شد و ناعلاج آن را دوباره از اول شروع کرد.

ابراهیم بن اشعث می‌گوید: شبی به فضیل گوش داده بودم که سوره‌ی محمد را تلاوت می‌کرد، گریه کنان و اشکریزان، این آیه را مرتب تکرار

می‌کرد: ﴿وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾ [محمد: ۳۱]. «به درستی که من شما را امتحان می‌کنم تا بدانم که مجاهدین از شما چه کسانی و صابرین چه کسانی هستند و تا اخبار شما را امتحان ورزم».

و می‌فرمود من اخبار شما را امتحان می‌کنم و مدام می‌گفت: خدایا تو اخبار ما را امتحان می‌کنی، ما را رسوا خواهی کرد و اخبار ما را کشف خواهی نمود و سرانجام گرفتار هلاکت و عذاب خواهیم گشت و گریه‌کنان این کلمات را با خود زمزمه می‌کرد.

۵- نشستن در مسجد تا طلوع خورشید

رسول الله ﷺ بعد از نماز صبح تا طلوع خورشید، در جای خود می‌ماند.^۱ از ابو امامه می‌گوید: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ فِي مَسْجِدِ جَمَاعَةٍ يَنْبُتُ فِيهِ حَتَّىٰ يُصَلِّيَ سُبْحَةَ الضُّحَىٰ، كَانَ كَأَجْرِ حَاجِّ، أَوْ مُعْتَمِرٍ تَامًا حَجَّتُهُ وَعَمَرَّتُهُ».^۲

ترجمه: «هر کس نماز صبح را در مسجد به جماعت بخواند بعد تا وقت طلوع به ذکر مشغول گردد و بعد از طلوع خورشید دو رکعت نماز (صلاة الضحی) بخواند اجرش به منزله‌ی اجر یک حاجی یا معتمری است که حج و عمره‌ی کامل انجام داده باشد».

۱- روایت از مسلم.

۲- المعجم الكبير طبرانی، آلبانی آن را در سلسله احادیث صحیحه آورده است. [مؤلف]

آلبانی در صحیح الترغیب (۴۶۹) می‌گوید: صحیح لغیره است. [مصحح]

این خیر عظیم برای روزهای عادی در نظر گرفته شده چه رسد به ایام رمضان، پس ای برادر و خواهر دینی، - خدا یاور و نگهدارتان باشد - سعی کنیم این اجر کثیر و ثواب جزیل را به دست آوریم. به سلف صالح اقتدا کنیم و جهاد با نفس را پیشه‌ی دائمی خود نماییم و در این راه کوشا باشیم، تا ان شاء الله به درجات و مقامات عالی‌ه‌ی بهشت خداوند نایل گردیم.

۶- اعتکاف

اعتکاف در لغت به معنای ملازم یک امر بودن؛ و در اصطلاح فقها بمعنی ماندگاری در مسجد به نیت مخصوص است.

در صحیحین به نقل از عایشه رضی الله عنها آمده است: «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ».^۱
ترجمه: «رسول خدا ﷺ تا زمان وفاتش در ده روز آخر ماه رمضان اعتکاف می‌کرد، بعد از وفاتش همسرانش (امهات المؤمنین) این عمل را انجام می‌دادند».

اعتکاف عبادتی است متضمن خیرات و ثواب فراوان، زیرا فرد معتکف در هنگام آن به تلاوت قرآن، ادای نماز قضا و سنت، و روزه و دعا و ذکر و... برمی‌خیزد، کسانی که به این اعمال برنخاسته آن را تکرار نکرده باشند، آن را دشوار می‌پندارند، اما در واقع برای افرادی که توفیق خداوند یاور آنان باشد سهل و آسان است، کسانی که دارای نیت صالح و عزم صادق و ایمان راسخ باشند خداوند آنان را بر انجام اعتکاف توفیق خواهد داد. در ده شب آخر رمضان بیش از هر وقت دیگر بر احیای سنت اعتکاف تأکید شده است

۱- بخاری (۲۰۲۶) و مسلم (۱۱۷۲). [مصحح]

به امید اینکه فرد معتکف بتواند شب قدر و برکات آن را نصیب خود گرداند. اعتکاف خلوتی است با خدا که فرد از دنیا و خواسته‌های نفس بریده به خدا روی می‌آورد جسم و روحش به ذکر خدا و تقرب به او مشغول گشته و به چیزی جز رضای خدا نمی‌اندیشد.

آداب اعتکاف: اعتکاف در فقه اسلامی آدابی دارد که باید رعایت شوند این آداب عبارتند از:

۱- روزه، چرا که اعتکاف اگر همراه با روزه باشد بهتر، و از مبارزه با شهوات نزدیک‌تر است و باعث جمع خاطر و صفای درون می‌گردد.

۲- مستحب است فرد معتکف به طاعت خداوند و ذکر و قرائت قرآن و مطالعه‌ی علم مشغول باشد.

۳- باید اعتکاف در مسجد جامع صورت گیرد مسجدی که نماز جمعه در آن ادا می‌گردد.

۴- بر فرد معتکف لازم است دهان جز به خیر نگشاید از دشنام و غیبت و نَمّامی و کلام لغو خودداری کند.

۷- عمره

عمره عبادتی است که انجامش یک بار در طول عمر در صورت استطاعه واجب است. اما انجام آن در صورت توان در هر سال بویژه در رمضان مؤکد است و اجر و ثواب فراوان دارد.

رسول خدا ﷺ خطاب به یک زن انصاری فرمود: «فَإِذَا كَانَ رَمَضَانُ فَأَعْتَمِرِي فَإِنَّ عُمْرَةً فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً».^۱

۱- بخاری آن را از مسدد و مسلم از محمد بن حاتم از یحیی القطان روایت کرده‌اند.

ترجمه: «چون رمضان بیاید به عمره برو، زیرا عمره در رمضان به اندازه‌ی یک حج ثواب دارد».

ابن حجر عسقلانی گوید: از نظر ثواب معادل آن است نه اینکه بجای آن واقع شود و وجوب آن را رفع نماید.

۸- پی‌گیری و جستجوی شب قدر

برای اهمیت شب قدر همین بس که خداوند در دو سوره از قرآن به صراحت از آن نام برده و یکی از سوره قرآن بنام آن آمده است:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿۱﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿۲﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿۳﴾﴾ [القدر: ۱-۳]. «ما قرآن را در شب قدر نازل کرده‌ایم. و تو چه دانی که شب قدر چیست. شب قدر بهتر از هزار ماه است».

آری این شب در کلام رب العالمین مبارک توصیف شده است: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبْرَكَةٍ ﴿۱﴾ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴿۲﴾﴾ [الدخان: ۳]. «ما قرآن را در شب مبارکی نازل کرده‌ایم، ما همواره بیم‌دهنده بوده‌ایم».

ام المؤمنین عایشه‌ی صدیقه‌ی بنت صدیق، همسر محبوب رسول خدا ﷺ می‌گوید: خدمت رسول خدا ﷺ عرض کردم: ای رسول الله، اگر شب قدر را دریافتم چی بگویم؟ فرمود: بگو: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفْوٌ تُجِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي أَوْ اعْفُ عَنَّا»^۱. «خداوندا تو خود بخشنده‌ای و بخشش را دوست داری، پس مرا ببخش».

۱- آلبانی در صحیح ابن ماجه (۳۱۱۹) می‌گوید صحیح است. [مصحح]

رسول الله ﷺ فرمود: «مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^۱.

ترجمه: «هر کس شب قدر را از روی ایمان و اخلاص با عبادت و قیام زنده نگه دارد، همه‌ی گناهان و خطاهای گذشته‌اش مورد عفو قرار خواهند گرفت».

رسول الله ﷺ خود شب قدر را جدًّا پی گیری می‌کرد و به یاران بزرگوارش دستور می‌داد آن را جستجو و پی گیری کنند و چون دهه‌ی آخر رمضان فرا می‌رسید، به خانواده و اهل بیت گرامی خود دستور می‌داد شب زنده‌داری کنند و از خواب و استراحت دوری گزینند تا از خیرات و برکات این لیالی مبارک بهره و ثواب هرچه بیشتری ببرند.

«فَكَانَ يُرْعَبُهُمْ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ بِعَزِيمَةٍ، وَيَقُولُ: مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. قَالَ: فَتَوَقَّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ»^۲.

ترجمه: «پیغمبر آنان را به قیام رمضان تشویق می‌کرد بدون اینکه آنان را به تاکید به قیام آن وادارد. و می‌فرمود: هر کس از روی ایمان و اخلاص به خاطر خدا شب قدر را با عبادت زنده نگه دارد گناهان پیشینش مورد عفو و بخشش قرار خواهد گرفت. گفت: رسول خدا از دنیای فانی رخت بریست و وضع بر این منوال بود».

۱- متفق علیه.

۲- المسند الجامع [مؤلف]

آلبانی در صحیح ابوداود (۱۳۷۱) می‌گوید: صحیح است. [مصحح]

برخی از سلف صالح در شب‌های آخر ماه رمضان، غسل سنت انجام می‌دادند و خود را مزین و معطر می‌کردند و با اعتکاف در مساجد پی گیر شب قدر می‌شدند، باشد که از خیرات و برکات فراوان آن بهره‌ای ببرند. ای کسی که عمر گذشته‌ی خود را بیهوده گذرانده‌ای، از خواب گران غفلت بر خیز و نواقص گذشته‌ات را با پی گیری شب‌های قدر و قیام اللیل در آن‌ها جبران نما، زیرا این شب به منزله‌ی عمر است و عبادت در آن به اندازه‌ی هزار ماه تمام ارزش و ثواب دارد. هر کس در اقبال و شانس بر او مسدود گردد و از خیرات این شب مبارک محروم گردد در واقع از تمامی خیرات دنیا محروم گردیده است.

طبق نصوص و روایات فراوان، این شب مبارک در دهه‌ی اخیر رمضان واقع است و احتمال وقوعش در شب‌های فرد بیشتر، اما بیشترین قوی‌ترین احتمال بر وقوع آن در شب ۲۷ رمضان است.

دلیل قرآنی وقوع آن در رمضان: خداوند در سوره‌ی البقرة می‌فرماید ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ [البقرة: ۱۸۵].

و در سوره‌ی قدر می‌فرماید ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ [القدر: ۱]، از توفیق میان این دو آیه معلوم و قطعی است که شب قدر در رمضان است.

اما در حدیث آمده است که: «عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: لَيْلَةُ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْبَوَاقِي، مَنْ قَامَهُنَّ ابْتِغَاءَ حَسْبَتِهِنَّ، فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَغْفِرُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، وَهِيَ لَيْلَةٌ وَتُرْتَسَعُ أَوْ سَبْعُ أَوْ خَامِسَةٌ أَوْ ثَالِثَةٌ أَوْ آخِرُ لَيْلَةٍ»^۱.

۱- ابن عبدالبر در التمهيد (۳۷۳/۲۴) می‌گوید: حسن غریب است. آلبانی در تخریج

مشكاة المصابيح (۲۰۳۴) می‌گوید: اسنادش صحیح است. [مصحح]

ترجمه: از عباده‌ی بن صامت روایت شده که رسول خدا ﷺ فرمود: «شب قدر در ده شب آخر رمضان قرار دارد، هر کس در این شب‌ها بخاطر رضای خدا شب زنده‌داری کند، آن (شب زنده‌داری‌ها) او را کفایت خواهند کرد و خداوند گناهان پیشین و پسین او را خواهد بخشید و این شب، شب فرد است، بیست نهم یا هفتم یا پنجم یا سوم یا شب آخر رمضان است».

و رسول الله ﷺ فرمود: «إِنَّ أَمَارَةَ لَيْلَةِ الْقَدْرِ أَنَّهَا صَافِيَةٌ بَلَجَةٌ كَأَنَّ فِيهَا قَمَرًا سَاطِعًا سَاكِنَةً سَاجِيَةً لَا بَرْدَ فِيهَا، وَلَا حَرًّا وَلَا يَجُلُّ لِكَوْكِبٍ أَنْ يُرْمَى بِهِ فِيهَا حَتَّى تُصْبِحَ، وَإِنَّ أَمَارَتَهَا أَنَّ الشَّمْسَ صَبِيحَتَهَا تَخْرُجُ مُسْتَوِيَةً لَيْسَ لَهَا شُعَاعٌ مِثْلَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، لَا يَجُلُّ لِلشَّيْطَانِ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا يَوْمَئِذٍ»^۱.

«نشانه‌ی شب قدر این است که آسمان صاف و درخشان است، مثل اینکه ماه درخشان و آرامی در آن درخشیدن و تابیدن گرفته باشد، سرما و گرما در آن احساس نمی‌شود، هیچ ستاره‌ای در آن شب تا صبح دیده نمی‌شود، از دیگر نشانه‌های این شب این که در فردای آن شب، خورشید بصورت دایره‌ای تمام نمایان می‌گردد و شعاع و درخشش آنچنانی ندارد، همانند ماه شب چهاردهم. برای شیطان اجازه نیست که در آن روز همراه با خورشید بیرون بیاید».

ام المؤمنین عایشه‌ی صدیقه‌ی بنت صدیق، همسر محبوب رسول خدا می‌گوید: خدمت رسول خدا عرض کردم، ای رسول الله اگر شب قدر را

۱- الأحادیث المختارة ج/۳ ص۳۱۴. [مؤلف]

العراقی در لیلۃ القدر (۵۱) می‌گوید: اسنادش جید است و ابن عبد البر در التمهید (۳۷۳/۲۴) می‌گوید: حسن غریب است. [مصحح]

دریافتم چی بگویم؟ فرمود بگو: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ حُبُّ الْعَفْوِ فَأَعْفُ عَنِّي أَوْ اِعْفُ عَنَّا»^۱.

«خداوندا تو خود بخشنده‌ای و بخشش را دوست داری پس مرا ببخش». پیامبر ﷺ می‌فرماید: «مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»؛ «هر کس از روی ایمان و اخلاص به خاطر خدا شب قدر را با عبادت زنده نگه دارد گناهان پیشینش مورد عفو و بخشش قرار خواهند گرفت».

۹- ذکر، دعا و استغفار فراوان

برادر و خواهر ایمانیم، ایام و لیالی رمضان بسیار مبارک و ارزشمندند، خیر و برکت در آن‌ها بر زمین و هر آنچه در آن است فرود می‌آید. پس ذکر و دعا در این اوقات شریف بویژه ساعات قبولی دعا را غنیمت شمار.

برخی از اوقات و فرصت‌های قبولی دعا و طاعات:

۱- وقت افطار: زیرا دعای روزه‌دار بوقت افطار به اجابت، بسیار نزدیک است.

۲- ثلث آخر شب: که بنا به روایت صحیح، خداوند جل شانه در این وقت به آسمان اول می‌آید تا دعای بندگان صالح را اجابت کند.

«عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ قال: يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ»^۲.

۱- آلبانی در صحیح ابن ماجه (۳۱۱۹) می‌گوید: صحیح است. [مصحح]

۲- بخاری (۱۱۴۵) و مسلم (۱۲۶۱). [مصحح]

ترجمه: «از ابوهریره روایت شده که رسول خدا ﷺ فرمود: پروردگار ﷻ هر شب به آسمان دنیا فرود می‌آید - زمانی که ثلث آخر از شب باقی می‌ماند - می‌فرماید: کیست مرا از باب دعا بخواند تا دعایش را اجابت کنم. و کیست از من طلبی داشته باشد تا طلبش را برآورد کنم و کیست که از من طلب بخشش کند تا او را ببخشم».

۳- استغفار به هنگام سحر:

خداوند می‌فرماید: ﴿وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَعْفِرُونَ﴾ [الذاریات: ۱۸].
«متقین به هنگام سحر از خداوند طلب بخشش می‌کنند».
پی‌گیری ساعت استجاب‌ه‌ی دعا در شب و روز جمعه، که احتمال وقوع آن در آخرین ساعات روز جمعه از هر وقت دیگر بیشتر است.

حسن ختام

برادر و خواهر ایمانیم، بعد از این گردش کوتاه در گلزار نصوص کتاب و سنت و اقوال سلف صالح، توجه و خاطر خودِ حقیرِ سرا پا تقصیر و شما عزیزان را به یک نکته بسیار اساسی و با اهمیت، که لبّ دینداری و عبادت و خمیرمایه‌ی قبولی عبادات و طاعات است، معطوف می‌دارم. حال خود تصور کن، این امر حیاتی چیست که خمیر مایه و هسته‌ی دینداری بشمار می‌آید؟ اخلاص، آری اخلاص! اخلاص همراه با صدق در نیّت و اعتقاد!! امیدوارم خداوند آن را به همگی مان ارزانی بدارد ان شاءالله.

چه بسیارند روزه دارانی که از روزه‌ی‌شان سهمی غیر از گرسنگی و تشنگی عایدشان نمی‌شود!؟

چه فراوانند شب زنده دارانی که چیزی غیر از خستگی و بی‌خوابی عایدشان نمی‌شود!؟

خداوند هم شما و هم این حقیر را - در پناه ایمان و اخلاص و شفاعت انبیاء و صالحان - از عذاب محفوظ و مصون بدارد. آمین

عزیزان مگر غیر از این است که رسول بزرگوار اسلام در بسیاری از فرموده‌های خود به مناسبت‌های مختلف روی "ایمان" و "اخلاص" تأکید می‌ورزد. چرا؟ چون هر عملی بدون این دو فاقد ارزش و اعتبار است.

سلف بزرگوار از خوف و سوسه‌ی شیطان و نفس اماره بر اخفای اعمالشان بسیار حریص بوده‌اند.

حماد بن زید به نقل از تابعی بزرگوار ایوب سختیانی می‌فرماید:

چه بسا در اثنای صحبت، اشک از چشمان ایوب جاری می‌شد و چون این حالت برایش پیش می‌آمد، روی از حاضران برمی‌تافت و چنین وانمود می‌کرد که در حال پاک کردن دهان و بینی خود می‌باشد و می‌فرمود زکام خیلی مرا ناراحت می‌کند، اما در واقع اشک سرازیر شده از چشمان را پاک می‌نمود.

محمد بن واسع گوید: مردان بسیاری را دیده‌ام که در رختخواب در حالی که در کنار همسرانشان بودند، از خوف خدا به گریه می‌افتادند و اشک از چشمانشان سرازیر می‌گشت که این حالات را حتی همسرانشان احساس می‌نمودند.

و برخی را دیده‌ام که در صف نماز اشک از چشمانشان سرازیر می‌گردید، اما اطرافیان آنان، آن را احساس نمی‌کردند.

ایوب سختیانی شب تا صبح بیدار می‌ماند و بوقت صبح صدای خود را بلند می‌کرد تا وانمود کند که هم اکنون از خواب بیدار شده است.

ابن ابی عدی گوید: داود بن ابی هند چهل سال تمام روزه‌دار بود اما خانواده‌اش از آن اطلاع نداشتند، شغل وی خرازی بود، روزها که از خانه خارج می‌شد غذا با خود می‌برد و در راه آن را به فقرا می‌داد و مغرب که بر می‌گشت با اهل و عیالش افطار می‌کرد.

سفیان ثوری گوید: شنیده‌ام که یکی از بندگان خدا می‌خواهد در خفا کار نیکی انجام دهد، شیطان او را وسوسه می‌کند تا کارش را علنی گرداند، اما او بر شیطان مستولی می‌گردد، دوباره او را وسوسه می‌کند، و این تا بدانجا ادامه می‌یابد که در دل، دوست بدارد که برای انجام کارش مورد ستایش واقع شود، و بدین وسیله به زمره‌ی ریاکاران در می‌آید. پناه بر خدا از وسوسه‌ی شیطان.

لهو و لعب در ماه رمضان

ای برادر و خواهر مسلمان، سخنم با شما طولانی گردید، لیکن من به شما تذکر می‌دهم و تأکید می‌نمایم که فرصت را غنیمت شمارید و آن را از دست ندهید. وقت گرانبهای شما را گرفتم لیکن دوست دارم اجازه دهی با هم تصمیم بگیریم که همواره به ویژه در ماه رمضان بر نفس خود چیره شویم و بر پدیده‌ی شوم "تضییع وقت" و صرف آن در غیر اطاعت از خدا غالب شویم. زیرا ضایع کردن وقت به معنی غفلت و اعراض از رحمت بی‌انتهای خدا محسوب می‌شود.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ ^{۱۴۴} قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ^{۱۴۵} قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسَيْتَهَا ^{۱۴۶} وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسى ^{۱۴۷} وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ ^{۱۴۸} وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى ^{۱۴۹}

[طه: ۱۲۴-۱۲۷].

«هر کس از یاد من روی بگرداند (و از احکام کتاب‌های آسمانی دوری گزیند) زندگی تنگ (و سخت و گرفته‌ای) خواهد داشت. و در روز رستاخیز او را نابینا گرد می‌آوریم. خواهد گفت پروردگارا چرا مرا نابینا جمع آورده‌ای؟ من که قبلاً (در دنیا) بینا بوده‌ام. (خدا) می‌گوید همین است. آیات من به تو رسید و تو آن را نادیده گرفتی، همان‌گونه هم تو امروز نادیده گرفته می‌شوی، ما اینگونه سزا می‌دهیم کسی را که افراط (در عصیان) و تفریط (در پرستش و عبادت) پیش

می‌گیرد و به آیات پروردگارش ایمان نمی‌آورد، مسلماً عذاب آخرت بسیار سخت‌تر و ماندگارتر (از عذاب این جهان) است».

عزیزان من، انسان چقدر آزرده خاطر می‌شود که می‌بیند جوانان مسلمان در شب‌ها و روزهای رمضان به جای اغتنام فرصت، به وقت کشتی و لهو لعب مشغولند.

چه کارهای حرام و ناروایی که در ماه رمضان مرتکب نمی‌شوند پناه بر خدا. آری، به راستی انسان بر وقت زرتین مسلمانان تأسف می‌خورد که بیهوده تلف می‌شود و از آن بهره‌ی کافی و وافیه برده نمی‌شود. چقدر حیف است که انرژی جوانان ما در راه غیر اطاعت از خدا صرف می‌گردد.

اما برادر و خواهر دینی‌ام، علی‌رغم همه‌ی اینها، هنوز فرصت از دست نرفته است. راه سعادت همه‌ی ما، ذکر و دعا و دعوت به سوی دین خداست. دعوت غافلان به شاهراه سعادت و صراط مستقیم و دعا برای آنان در غیاب و خفا را فراموش نکنید، باشد که دعای خیر شما عزیزان برای این بنده‌ی سراپا تقصیر (نگارنده‌ی این چند سطر) و همه‌ی مسلمانان مستجاب واقع شود.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بانه محمد ملازاده ۱۳۹۰/۴/۱۳

رمضان ماه انقلاب و تحوّل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله والصلاة والسلام على سيّدنا محمد رسول الله وعلى آله وأصحابه وأتباعه أجمعين إلى يوم الدّين.
أمّا بعد:

خداوند مَنّان بر ما بندگان مَنّت نهاد تا باردیگرماه مبارک رمضان (سفره‌ی رحمت و برکت خدا) را دریابیم و فرصت دیگری برای ایجاد انقلاب و تحوّل درونی فراروی ما قرار داد. بار دیگر در مقابل یک امتحان تاریخی و عظیم الهی قرار گرفته‌ایم. امتحان ایمان و استقامت، صبر و بردباری، تهجّد و شب‌زنده‌داری و ...

بار دیگر فرصت عبادت و نیایش، و زانو زدن بر سفره‌ی قرآن و اخذ توشه‌ی راه از اقیانوس بیکران آن، پیش روی ما قرار گرفت. رمضان یک دوره‌ی تربیتی سالانه و یک دانشکده‌ی «ایمانی»، «اخلاقی» و «عبادی» است که به منظور تجدید و تقویت ایمان درهای خود را به روی ما گشوده است، تا از خرمن‌های آن، انرژی ایمانی و اشراق روحی و توشه‌ی نفسی اخذ کنیم و از ایستگاه‌های تهذیب نفس و اصلاح درون این مدرسه‌ی نمونه، و از چشمه‌سارهای جوشان رحمت و برکاتِ خداوند در آن جرعه‌ای بنوشیم.

رمضان مدرسه‌ی صبر و اسقامت، شجاعت و شهامت، فداکاری و جهاد، و فتوحات و ثبت مواقف شرف و عزّت برای مسلمانان است. غزوه بدر (یوم الفرقان) و فتح مکه (فتح الفتوح) و فتح بیت‌المقدس در جنگ حطین توسط صلاح‌الدین ایوبی رحمته الله علیه، در این ماه مبارک نصیب مسلمانان گردید و برای رمضان امسال نیز به توفیق خدا در انتظار تدارک مقدمات فتح مجدد قدس (پیروزی مجاهدان شام) هستیم.

رمضان مدرسه‌ی غرس نهال اخوت، تعاون، تقارب، مودت، بخشش، فداکاری، سازندگی (دنیا و آخرت) است. مدرسه‌ی جهاد با نفس و شوق و علاقه برای نیل به «جنّات الرحمن» است. مدرسه‌ی سازندگی مردان و زنان مخلص و مؤمن خدا، مردان و زنان مهذب و متخلّق به اخلاق قرآنی است. وقتی از مادر مؤمنان عایشه‌ی صدیقه رضی الله عنها درباره‌ی اخلاق رسول خدا سؤال شد در پاسخ گفت:

«كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ» [مسند امام احمد]

در این ماه مبارک بود که در رحمت ابدی و جاودانه‌ی خدا بر روی بندگانش گشوده شد و نسیم آخرین حلقه‌های وحی بر بشریت وزیدن گرفت:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُم ۗ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ [البقرة: ١٨٥].

«(آن چند روز معین و اندک) ماه رمضان است که قرآن در آن فرو فرستاده شده است (و آغاز به نزول نموده است و در مدت ۲۳ سال تدریجاً به دست مردم رسیده است) تا مردم را راهنمایی کند و نشانه‌ها و آیات

روشنی از ارشاد (به حق و حقیقت) باشد و (میان حق و باطل در همه‌ی ادوار) جدائی افکند.»

رمضان ماه سموّ و صعود نفس انسان تا کران‌های بی‌انتهای فضا و آفاق آسمان‌ها، و پرواز در این اقیانوس ژرف است، تا از اختلاط با شهوات و آرزوهای دنیّی دنیائی و اسارت هوا و متاع این جهان سراسر تعب و مشاغل رهایی یابد و در پی طلب رضایت خدای «خالق و آمر» خویش در این فضای بی‌انتهای خدا به گردش و پرواز در آید.

با این وصف رمضان خرمن عبادت و معنویّت، و ایستگاه توشه‌گیری برای ساختن آینده‌ی درخشان در آخرت و جاده صاف‌کن حرکت بسوی الله است. بنده‌ی مؤمن این فرصت طلایی را غنیمت شمرده و از آن بیشترین بهره را می‌گیرد.

برخی از اسباب خودسازی و وسایل سیر بسوی الله که باید در این ماه بیشترین اهتمام بدان‌ها داده شود، عبارتند از:

۱- رو آوردن به قرآن کریم و تلاوت دایمی آن، و تدبّر در آیات روح‌بخش و صیقل‌دهنده‌ی قلوب است تا در سایه‌ی حیات، زیر لوای قرآن و انس با کلام حیات‌بخش خدا، باران رحمت و شادابی بر قلب‌هایمان ببارد و دل‌هایمان در پرتو انوار بی‌نهایت آن آرامش یابد و برای اجرای تعالیمش آمادگی پیدا کند.

۲- مجسم نمودن سیره‌ی طاهره‌ی رسول الله و اقتدا و اهتدا به آن. چون سیره‌ی او تجسم عینی و عملی دین در بزرگترین فرد معتقد به آن است، کسی که بیشتر از هر مؤمن دیگری به آن وفادار، و بر تطبیق عملیش حریص بوده است.

۳- حمل نفس بر مکارم اخلاق و معالی امور، و تربیتش بر صبر و استقامت، تعاون و تکافل، تواضع و خشوع، خیر و احسان، عطوفت و

رحمت، و سایر فضایل و اخلاقیات پسندیده، یکی دیگر از برکات و دستاوردهای رمضان است.

۴- تعلق خاطر به خدا و یاد او در هر احوال و اوضاعی، و تسلیم و خضوع تامّ در برابر شریعت او، و تنظیم تمامی برنامه‌ها و حرکات و سکنات زندگی بر وفق دستورات و احکام آن، تنظیم برنامه‌ای برای غلبه و پیروزی بر رذیله‌ی ریا، از جمله‌ی آثار رمضان است؛ زیرا رمضان ماه اخلاص و غلبه بر نفس و شیاطین است، چون هر دو در این ماه به بند کشیده می‌شوند. رمضان ماه مبارزه با شهوات بطن و فرج و نفس، ماه غلبه بر شهوات، و پیروزی بر شُخّ و بخل است، زیرا رمضان ماه ابراز سخاوت و ادای زکات و صدقات است.

۵- رمضان ماه پیروزی بر زبان و آفت‌های متعدّد آن، چون «دروغ» و «بهتان»، «فحش» و «دشنام»، «غیبت» و «نمّامی»، «شهادت ناحقّ» و «لغو و بیهوده‌گوئی» و غیره ... است.

۶- رمضان ماه غلبه و پیروزی بر امراض قلبی چون «کفر» و «شرک»، «نفاق» و «دو روئی»، «خوف» و «جبن»، و غلبه بر یأس و ناامیدی، و تنبلی و ضعف‌های روحی و... است.

رمضان فرصتی است برای همه‌ی کسانی که در انجام فرایض و فرامین خدا از خود سستی بخرج داده‌اند تا بخود آیند و تغییری در روند حرکت زندگی خود بوجود آورند. فرصتی است برای همه‌ی آن‌هایی که اوقات گران‌بهای خود را بیهوده سپری کرده‌اند تا بخود آیند. برای کسانی که در دریای غفلت و گناه غرق گشته‌اند تا بخود آیند. فرصتی برای آن‌هایی که از قرائت قرآن و تأمل در آیات بیّنات آن دور مانده‌اند، تا به خود آیند. برای آن‌هایی که از یاد و ذکر خدا غافل گشته‌اند. و آن‌هایی که به تملّق و تظاهر و دروغگویی و ریاکاری عادت کرده‌اند تا بخود آیند. آن‌هایی که غافلانه در

دریای ربا و حرام‌خواری و خلاف‌کاری غوطه‌ورند. برای آنانی که صله‌ی رحم را ترک کرده‌اند. و بالاخره فرصتی است طلایی، برای همه‌ی کسانی که اهداف مقدّس و گران‌بها فرا روی خود ترسیم کرده‌اند تا بدان‌ها دست یابند. آری! رمضان دروازه‌ی همه‌ی این خیر و برکات است و بحق باید چنین باشد چون رمضان «مدرسه» است «دانشگاه» است. مدرسه‌ی «ایمان»، «عبادت» و «اخلاق»؛ و در یک کلمه مدرسه‌ی همه‌ی «فضایل» است. رمضان مدرسه‌ی جامعه‌شناسی و اهتمام به جوانب گوناگون اجتماعی انسان است. رمضان بیمارستان‌بازیابی سلامتی روانی و جسمی و مبارزه با امراض و آفت‌های ناشی از ۱۱ ماه بداندیشی و پُر‌خوری است.

رمضان ماه دعوت است، و فرصتی است برای دعوت‌گران بسوی الله تا در این ماه بیش از هر وقت دیگر به امر دعوت اهتمام دهند و در حدّ توان روش‌های نظری دعوت را عملی سازند و به مدعوین خود رسیده کاستی‌های سایر اوقات را جبران نمایند.

رمضان مدرسه‌ی سیاسی و تنظیم همه‌ی سیاست‌های مورد نیاز زندگی است. رمضان ایستگاه تربیت اقتصادی و فرصتی برای پاکسازی اموال و دارایی از زکات است؛ و در نهایت رمضان ماه تغییر و انقلاب فراگیر و همه‌جانبه و ماه «تجرید» و «تجرّد» است. لذا باید سعی کنیم که در این ماه مبارک، عزم را جزم کنیم تا جایی برای خود در بهشت تهیه کنیم و حسنات بیشتری بدست آوریم. چه کنیم که رمضان امسال بهتر از سال‌های قبل باشد، چگونه بر نیکوکاریمان بیفزاییم و ماه رمضان را به یک ماه ممتاز تبدیل کنیم؟

پیشاپیش حلول این ماه مبارک را به همه‌ی راهیان الی الله تبریک می‌گوییم و توجّه خود و سایر عزیزان را به توصیه‌های زیر معطوف می‌دارم. خداوند می‌فرماید:

﴿يَنَاءُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَرْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [الحج: ۷۷].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! (برای آفریدگار خویش) رکوع (و کرنش برید)، و سجده کنید (و به خاک افتید) و پروردگار خود را پرستش نمائید و کارهای نیک انجام دهید، تا این که رستگار شوید.»
و می‌فرماید:

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَافِيَةَ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَن لَّنْ نَّحْضُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ وَءَاخِرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَءَاخِرُونَ يَقْتُلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِن خَيْرٍ نَّحْدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [المزمل: ۲۰].

«در حقیقت پروردگارت می‌داند که تو و گروهی از کسانی که با تواند نزدیک به دو سوم از شب یا نصف آن یا یک سوم آن را [به نماز] برمی‌خیزد و خداست که شب و روز را اندازه‌گیری می‌کند [او] می‌داند که [شما] هرگز حساب آن را ندارید پس بر شما بیخشد [اینک] هر چه از قرآن میسر می‌شود بخوانید [خدا] می‌داند که به زودی در میانتان بیمارانی خواهند بود و [عده‌ای] دیگر در زمین سفر می‌کنند [و] در پی روزی خدا هستند و [گروهی] دیگر در راه خدا پیکار می‌نمایند پس هر چه از [قرآن] میسر شد تلاوت کنید و نماز را برپا دارید و زکات را بپردازید و وام نیکو به خدا دهید و هر کار خوبی برای خویش از پیش فرستید آن را نزد خدا بهتر و با پاداشی بیشتر باز خواهید یافت و از خدا طلب آموزش کنید که خدا آمرزنده مهربان است.»

توصیه‌های رمضانی

- ای خواهر و برادر ایمانی!
- سعی کنید توصیه‌های عملی زیر را آویزه‌ی گوش جان خود کرده و بدان‌ها عمل نمایید. توفیق خود و شما را از خداوند خواهانم.
- ۱- کاغذ و قلم را بردار و لیستی از نعمت‌هایی که خدا بر تو ارزانی داشته تهیه کن. بعد در مقابل این نعمت‌ها به دل و زبان و عمل شکر خدا را بجا بیاور.
 - ۲- در هر روزی از روزهای رمضان خود را عادت بده که به هنگام افطار برای خودت یا یکی از بستگان یا برادران همگامت در کارهای خیر دُعای خیر کنی.
 - ۳- سعی کن در این ماه مبارک حداقل یک نفر به تعداد دوستانت اضافه کن.
 - ۴- به یکی از برادرانت افطاری بده حتی اگر یک دانه خرما باشد و به او توصیه کن برایت دعا کند.
 - ۵- سعی کن یکی از دوستان یا نزدیکانت را برای ادای نماز تراویح با خود به مسجد بیاوری.
 - ۶- به هنگام رفت و آمد به مسجد، خود را عادت بده که حتماً در راه وردی زمزمه کنی.
 - ۷- در ابتدای ماه از خود سؤال کن چه اجرها و خیرهایی در سال گذشته از دست داده‌ای و به جبران آن‌ها برخیز و عزم را جزم کن که امسال بهتر از سال‌های گذشته باشی.

۸- سعی کن در هر روزی از روزهای رمضان مردم را به سه کار خیر دعوت کنی؛ مانند دعوت به اقامه‌ی نماز و ادای صدقه و امر به معروف.

۹- این را بیاد داشته باش که حضور شما سرِ کارتان، اگر توأم با اخلاص باشد، عبادت است.

۱۰- لیستی از اسامی اشخاص و مؤسّسات خیریه تهیه کن، بعد در مقابل اعمال خیری که انجام می‌دهند از آنان تشکر کن و برایشان تقدیرنامه‌ای بفرست.

۱۱- حداقل ۱۵ دقیقه از هر روز را به مطالعه‌ی سیره‌ی بزرگان اختصاص بده و از تجارب ایشان درس بگیر.

۱۲- بجای سخنان بیهوده به زمزمه کردن «سبحان الله» و «الحمدلله» و «الله اکبر» و «لاإله إلا الله» مشغول شو، چون تسبیحات در رمضان هزار برابر تسبیح در غیر رمضان ثواب دارد.

۱۳- روزی از روزهای رمضان را به دیدار از مؤسّسه‌های خیریه‌ی موجود در شهر و اطراف خودت اختصاص بده.

۱۴- سوّالات زیر را مکرراً از اعضای خانواده‌ات بپرس. آیا نماز تراویح را خوانده‌ای؟ آیا دعای افطارت را خوانده‌ای؟ آیا برای برادران مسلمانان دعا کرده‌ای؟ آیا ورد قرآنیت را خوانده‌ای؟ و...؟

۱۵- همه‌ی فرصت‌های خیری که در این ماه برایت پیش می‌آیند را غنیمت شمار و از آن‌ها بیشترین بهره را ببر.

۱۶- همواره سخن از انجام حسنات و ترک معاصی را با نفس خودت زمزمه کن و بر انجام آن‌ها حریص باش: «مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ كَامِلَةٌ» [متفق علیه]

۱۷- سعی کن در هر روزی از ایام رمضان ۱۰۰۰ حسنه کسب کنی. کاری است ساده! صد بار سبحان الله بگو. اگر ۵۰۰ بار آن را بگویی چی؟

۱۸- برنامه‌ای برای حفظ قرآن تهیه کن و سعی کن هر روز ۱۰ آیه از آن حفظ کنی.

۱۹- آیا دوست داری در برنامه‌ی طول عمر مشارکت داشته باشی؟ صله‌ی رحم را بجای آر و به زیارت نزدیکانت برو.

۲۰- کیسه (انبان) خیر را برای خود سامان بده و مایحتاج زندگی را در آن جمع و بر فقرا و مساکین و ایتام و سایر نیازمندان جامعه توزیع کن.

۲۱- چه نیکو است اگر در این ماه بر هدایت یکی از برادران مسلمانان حریص باشی، و با خود بگویی باید قبل از پایان یافتن این ماه، باید حتماً کسی را براه راست استقامت و هدایت، وارد کنم. با علم به این که آنچه این فرد هدایت یافته انجام می‌دهد در میزان حسنات شما ثبت خواهد گردید. و چه بسا که عمل او بزرگتر از هدایت و راهنمایی شما باشد آنگاه تو مأجور خواهی بود.

۲۲- اعضای خانواده‌ی خود را به پرداخت صدقه‌ی روزانه از باب تشکر از خداوند بر اتمام روزی امروز قبل از غروب خورشید عادت بده.

۲۳- سعی کن در اول وقت برای ادای نمازهای پنج‌گانه در مسجد حضور پیدا کنی و این احساس را در خود بوجود بیاور که حضور سر وقت در مسجد چه خیر فراوانی در پی دارد.

۲۴- پیگیر «سنت»های مهجوره و متروکه‌ی «رسول الله» باش و سعی کن در این ماه مبارک آن‌ها را زنده گردانی و مردم را بسوی آن‌ها دعوت کن.

۲۵- سعی کن بعد از ادای نمازهایت بمدّت ۱۰ دقیقه در مسجد بمانی. بویژه بعد از نمازهای صبح و عصر تا از جمله‌ی کسانی بشمار آبی که خداوند در مورد آن‌ها فرموده است:

﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۗ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۗ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ ۗ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ [الكهف: ۲۸].

«با کسانی باش که صبحگاهان و شامگاهان خدای خود را می‌پرستند و به فریاد می‌خوانند، (و تنها رضای) ذات او را می‌طلبند».

۲۶- سعی کن از مهمانی‌های خانوادگی و دوستانه‌ات در راستای سهیم شدن در یکی از پروژه‌های خیریه استفاده کنی، و پیشنهاد کن این نشست‌ها را به منبع درآمدی برای مؤسسات خیریه تبدیل گردانی.

۲۷- خود را به برخی از عبارات و متن‌های مثبت و جذاب عادت بده و آن‌ها را در قالب پلاکارد در میان اقشار جامعه توزیع گردان، چون: «الکلمة الطيبة صدقة».

۲۸- روزانه حداقل یک جزء قرآن بخوان، و در مقابل تلاوت هر حرفی ۱۰ اجر و حسنه دریافت کن.

۲۹- آیا دوست داری حسنات زیادی برای خود کسب کنی؟ این دعا را بخوان:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ»

بواسطه‌ی دعا برای هر مرد و زن مسلمانی، حسنه‌ای برایت نوشته و ثبت خواهد شد.

۳۰- سعی کن ذکر «لا إله إلا الله» را بسیار زمزمه کنی، چون «أفضل الأذکار» و کلید بهشت است.

- ۳۱- آیا هرگز به این اندیشیده‌اید که در مدّت زمان چند دقیقه ثواب ختم قرآن را بدست آورید؟ سوره‌ی «اخلاص» را سه بار تلاوت کن.
- ۳۲- برادر و خواهر ایمانی! سعی کن در این ماه مبارک در نشر خیر سهیم باشی و از خیرین تشکر نما.
- ۳۳- آیا دوست‌داری خداوند ۱۰ مرتبه بر تو درود بفرستد؟ یک صلوات بر رسول خدا بفرست. اگر ۱۰ صلوات بر او بفرستی، چی؟
- ۳۴- سعی کن در طول شب و روز از دعا کردن غافل نباشی، چون رمضان ماه اجابت دعا است.
- ۳۵- سعی کن در این ماه بیش از هر وقت دیگر به تلاوت قرآن گوش کنی چون رمضان فصل برداشت خرمن قرآن است.
- ۳۶- حتماً به موعظه‌های بعد از نماز ظهر و عصر و غیره گوش فرا دهید.
- ۳۷- سعی کن در این ماه حتماً به زیارت قبرستان بروید و بیاد مرگ باشید.
- ۳۸- محض شنیدن اذان کارهایت را تعطیل کن و جهت ادای نمازجماعت به مسجد بشتاب.
- ۳۹- یکی از روزهای ماه رمضان را به انجام کارهای دعوتگری دینی اختصاص بده.
- ۴۰- به محاسبه‌ی نفس خویش بر تقصیر در ادای حق خدا و بندگانش برخیز، و در نهایت دو رکعت نماز توبه ادا کن.
- ۴۱- نمازهای تراویح را همراه با امام در مسجد بخوان.
- ۴۲- به نعمتهایی که خداوند برای بندگان مخلصش در بهشت آماده کرده است، بیندیش.
- ۴۳- به عیادت بیماران و دردمندان و فقیران برو و در صورت امکان هدایای مناسب به آنان تقدیم کن و از دلجویی آنان دریغ نکن.

۴۴- و در آخر از دُعا کردن برای پدر و مادرت و اساتیدت و سایر کسانی که در راه به کمال رساندن شما زحمت کشیده‌اند دریغ نکن، زیرا هر چقدر هم برای آنان دعا کنیم باز هم نتوانسته‌ایم پاداش زحمات آنان را جبران کنیم.^۱

وَالسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَيْكُمْ وَعَلَىٰ جَمِيعِ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

بانه مسجد توحید - محمد ملازاده
 ۱۳۹۱/۴/۲۲ هـ. ش